

Йордан Йовков
Добруджа някога

Някога, преди да се яви плугът и преди да се построят железници и пристанища, Добруджа е била обработено г девствено поле. Ниви е имало малко, но пасбищата са били обширни и безкрайни, като прериите в Америка и степите в Русия. Висока и гъста трева е преливала талазите си като море, гори са липсвали, но е имало непроходими гъсталаци от бурен – овча опашка, лисичи къпини и генгер. В селата на тоя край много е разпространено едно предание: „Тук – ще ви разкаже някой стар човек, – тук е бил чифликът на много богат бей. Имал е и камили. Но такава трева е имало наоколо, че даже камилите се загубвали и мъчно са могли да ги намират.“ Тая легенда изглежда правдоподобна. Плодоносните недра на земята са кърмили само буйна и дива растителност. Пък и до днешен ден много чифликчии в Добришко и Балчишко имат цели стада камили.

Скотовъдството е преживяло тука златния си век. Само това далечно време знае великолепните бели сюречи – стада от по няколкостотин глави рогат добитък, охранени и красиви животни, недоверчиви и плахи, като дивеч. Само това време знае и големи хергели – полудиви коне, свободни и лете, и зиме. Една съвсем особена порода: коне с дълги и гъсти гриви, наплъстени и пълни с бутрак, с опашки, които стигат земята, стройни и гъвкави като змии, тъмни като кадифе или с лъчистия блясък на злато. Тия коне не са знаели ни седло, ни юзда. Под мелодичния звън на големите железни хлопки те са се скитали из високата трева, лениво и спокойно, но подплашени от нещо или подгонени от коняря, тичали са из полето с бързината на вятъра.

В някой чифлик и сега, макар и много рядко, може да се срещне един от конярите на старото време: жилав, лек и сръчен човек в пъстра делийска носия и труфила – кожен сияхлък, чанта, отежала от пискюли и копчета, и с камшик, с къса дръжка, но с дълъг няколко метра ремък. Тоя коняр е всякога безстрашен и главоломен ездач и в ръцете му дългият камшик се извива като ласо и плющи като револверни изстрели. Но това е архаична фигура, която сред новото време изглежда като карнавална маска. Тоя човек, който никога не е слизал от коня, ще върви сега пеш и на всеки кръстопът почти ще се оглежда да не би да го прегazi някой автомобил. Времената се измениха и буйните табуни изчезнаха из полето.

Но първенството между тия примитивни поминъци е било на овчарството. Овчарите в цяла Добруджа са били планинци откъм Котел, Жеравна, Ичера и Градец. Овчарството тогава не е било само отделен клон от общото стопанство, а единствено занятие, което е поглъщало

всички сили и умение от най-крехката младост до преклонни старини. Целият живот е преминавал в него. И нежната еротика, и много от хероичния епос на народните песни от това именно овчарство са взели разнообразието на мотивите си, богатството и красотата на образите си. Само овчарството тук, в Добруджа, има пълното си отражение в народните песни: стадата наистина са били многобройни и когато са помрачавали полето, като че е припадала гъста мъгла. Дългите геги и тежките ямурлуци, пискюллиите чанти, медните кавали, точно определените служби в йерархията на тия дружини – кехаи, сагмалджии, шилегари, – всичко това в своята пълнота и точно разпределение се среща само тука.

Овчарските къшли и многохилядни стада овце са изчезнали вече, но организацията на тия някогашни общежития, в които има тънък и практичен разум, дисциплина, солидарност и любов към работата, тая организация учудва и днес. Влиянието и следите и в живота още се чувствуват.

Пространни полета, обрасли с бурен и трева, скитащи стада овце, бели сюречи говеда и буйни табуни коне, самотни овчарски къшли, без села почти и без никакви градове – ето картината на Добруджа от онова време. Природата обилно е давала всичко необходимо за простия и единствен поминък на хората. Пътища и близки градове са били без особено значение, защото живата стока лесно се е откарвала и на най-далечния пазар. Достатъчни и твърде удобни са били дългите кервани от скрипящи волски кола. Стари хора от околността на Добрич разказват, че са отивали на пазар чак в Кюстенджа. Бавно и тежко пътуване, което е траяло седмици.

Чертата на делиорманските гори е достигала по на изток, отколкото е сега. Цялото поле около Добрич е било покрито с гора, остатък от която е гората Кьороолу на запад от града. Сред тая гора, до голям кръстопът, е стояло ханчето на някой си турчин хаджи Оглу. Тоя скромен и самотен търговец е продавал катран, въжа, готови оси и спици на минаващите кервани. И това място, където пътникът е намирал подслон и все е можал да намери и евтино да купи нещо, е добило широка известност, която тъй изразително се чувствува в името му – Хаджиоглу Пазарджик. Това име е взело и селото, което се появило около ханчето на отшелника хаджи Оглу. Постепенно и бавно селото е расло и е станало град.

Но дълго време тоя град е бил неизвестен, безцветен и тъмен. Защото и в турско време Добруджа е била почти също такава, както е в оная далечна епоха, когато през високите треви е препускал хищният скит със запънат лък и с колчан стрели на гърба и когато римските часови с

тежки стъпки са се разхождали по Траяновия вал, а върху крайбрежните скали на Черно море е тъгувал Овидий, заточен в Томи.

Законите, които изменят поминъка на хората, са универсални за много страни. Скотовъдството беше инертна форма още от номадските времена. Вместо него скоро дойде земеделието. И само в няколко десетки години Добруджа коренно се измени и се превърна в гъсто населен цветущ край. Неизвестният и беден градец Хаджиоглу Пазарджик стана богат и хубав град – Добрич.

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Иван Иванов или екип на abc дизайн

Публикация

Йордан Йовков, „Събрани съчинения в шест тома“, Том първи, „Български писател“,
С. 1976. Под общата редакцията на Симеон Султанов.

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/7928>]